

SURİYELİLER BAROMETRESİ 2021

SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE YAŞAMIN
ÇERÇEVESİ

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN

YÖNETİCİ
ÖZETİ

Suriyeliler Barometresi-2021, Türkiye'deki Suriyeliler konusunda hem Suriyeliler hem de Türk toplumu ile eş zamanlı gerçekleştirilen en kapsamlı saha araştırmalarından birisidir. Her yıl düzenli olarak tekrarlanan araştırma, toplumsal alandaki karşılaşmaları, dűřünceleri, duyguları, endişeleri ve beklentileri, en önemlisi algıları kapsamlı anket ve odak grup görűsmeleriyle ölçmeye, değişim trendlerini gözlemeye ve buna yönelik politika önerileri ortaya koymaya çalışmaktadır.

Yönetici Özetinde SB-2021'in Genel Çerçevesi, Temel Bulguları ve Araştırma Profili yer almaktadır. SB-2021 çalışmasındaki kapsamlı "Politika Önerileri" bölümü yönetici özetine dahil edilmemiştir. Konuya ilgi duyanlar, kitap içinde buna ulaşabilir.

Suriyeliler Barometresi-2021 çalışmasının Türkçe, İngilizce, Arapça tam metni ve yönetici özetleri için:

<https://www.unhcr.org/tr>

www.mmuraterdogan.com

SB
2021

Kasım 2022

SB-2021 ARAŞTIRMA VE ANALİZ EKİBİ

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN – Proje Yöneticisi / Konsept & Raporlama
Ankara Üniversitesi SBF Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi -MÜGAM & CATS-SWP Bursiyeri

Dr. Öğr. Üyesi Nihal EMİNOĞLU – Proje Koordinatörü / Kıdemli Uzman
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi

Tülin Haji MOHAMAD – Proje Suriyeliler Sorumlusu / Kıdemli Uzman
Tulia Domna Research & Consulting Center

Doç. Dr. Fulya MEMİŞOĞLU – Kıdemli Uzman
İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi

Deniz AYDINLI – Kıdemli Uzman

Rabia Gizem ŐENOĐLU – Proje Asistanı

SURİYELİLER BAROMETRESİ AKADEMİK DANIŐMA KURULU

Prof. Dr. Nermin ABADAN-UNAT- Boğaziçi Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa AYDIN - Kadir Has Üniversitesi

Prof. Dr. Banu ERGÖÇMEN - Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet Ali ERYURT – Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Elisabeth FERRIS – Georgetown Üniversitesi -ABD

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÜLTEKİN, Gaziantep Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet Kasım HAN – İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet İÇDUYGU – Koç Üniversitesi

Omar KADKOY - TEPAV

Prof. Dr. Neeraj KAUSHAL – Columbia Üniversitesi, ABD

Prof. Dr. Ayhan KAYA – İstanbul Bilgi Üniversitesi

Prof. Dr. Fuat KEYMAN – Sabancı Üniversitesi

Ümit KIZILTAN – Göç Bakanlığı, Genel Müdür, Kanada

Prof. Dr. Kemal KİRİŐCI – Brookings Institute, ABD

Prof. Dr. Nilüfer NARLI – Bahçeşehir Üniversitesi

Dr. Kathleen NEWLAND – Migration Policy Institute-MPI, USA

Prof. Dr. Barbara OOMEN - HZ University of Applied Sciences, Hollanda

Prof. Dr. Ludger PRIES – Bochum Üniversitesi, Almanya

Assoc. Dr. Saime ÖZÇÜRÜMEZ – Bilkent Üniversitesi

Prof. Dr. H.Halil USLUCAN – Duisburg-Essen Üniversitesi, ZfTI, Almanya

Prof. Dr. Nasser YASSİN – American University Beirut, Çevre Bakanı, Lübnan

Assoc. Dr. Ayselin YILDIZ – Yaşar Üniversitesi

UNHCR Türkiye Ekibi

Philippe LECLERC, Representative

Neşe KILINÇOĞLU

Alev Örsel KARACA

Selin ÜNAL

Gökçe SARAYDIN

ANAR Araştırma: **Funda USLU, Ahmet Babaoğlu**

Çeviri:

Türkçe - İngilizce: **Onur Unutulmaz**

Türkçe - Arapça: **Tülin Haji Mohama**

Tasarım:

Yelis Erbil, Sude Ajans

İÇİNDEKİLER

1. GEREKÇE ÇERÇEVE	4
2. SB-2021 TEMEL BULGULARI: TÜRK TOPLUMU (TÜRKLER)	9
3. SB-2021 TEMEL BULGULARI: SURİYELİLER (GK)	17

**GEREKÇE
ÇERÇEVE**

**SURİYELİLER
BAROMETRESİ**

2021

Mart 2011’de Suriye’de başlayan yönetim karşıtı gösterilerin kontrolden çıkması ve bir süre sonra da bütün Suriye’yi saran bir iç savaşa dönüşmesinin ardından, ülkelerinden kaçmak zorunda kalan Suriyelilerin dramı 11 seneyi aşan bir süredir devam etmektedir. 2011’de nüfusu 22.5 milyon olan Suriye’den ülke dışına kaçanların sayısını UNHCR 6.6 milyon, ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalanların sayısını ise 7 milyon olarak vermektedir.

Suriye’de yaşanan kriz ve savaşın en önemli muhataplarından birisi, Suriye ile 911 km’lik sınırı olan Türkiye’dir. Türkiye’ye Suriye’den ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik bir grupla olmuş, sadece 3 yıl sonra yani 2014’de Türkiye dünyada en fazla mülteci’ barındıran ülke haline gelmiştir. Türkiye’ye Suriyeli sığınmacı akını 2017’ye kadar yoğun olarak devam etmiştir. 2017 sonrasında Türkiye’ye Suriye’den girişler minimize olmuş, ancak Türkiye’de doğan yıllık ortalama 100 bin Suriyeli bebek ile sayılardaki artış son yıllara kadar devam etmiştir. Türkiye’de kendilerine “geçici koruma” statüsü verilen Suriyelilerin sayısı T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) verilerine göre 31 Aralık 2021 itibari ile 3.737.369’dır.² Bu sayı 82.210.952 olan Türkiye nüfusunun % 4.34’üne denk gelmektedir. Türk Hükümeti tarafından açıklanan sayılara göre Türkiye’de 2011-2021 arasında do-

ğan Suriyeli bebek sayısı 750 bin, vatandaşlık alan Suriyeli sayısı 200 bin, Suriye’ye geri dönüş yapan Suriyeli sayısı ise 500 bin civarındadır.

Her ne kadar Türkiye uluslararası göç ve mülteci hareketlerine alışkın bir ülke olsa da sayılar ve süreler dikkate alındığında Suriyeliler ile daha önce yaşanmamış ciddi bir tecrübe yaşanmaktadır. Suriyelilerin geldiği 2011’de Türkiye’de toplam uluslararası koruma altındaki yabancıların sayısı 58 bin iken, 2014’ten itibaren Türkiye milyonları aşan mülteci sayısı ile dünyada en fazla mülteci barındıran ülke haline gelmiştir. Suriyeli mülteciler konusu Suriye’deki siyasi gelişmelerle yakından ilişkili olduğundan, ilk yıllarda ne gelen Suriyeliler ne de Türk kamuoyu ve yöneticileri sürecin bu şekilde devam edeceğini, sayıların milyonları aşacağını ve yıllarca Türkiye’de yaşanılacağını tahmin etmişti. 2013’e kadar gelenlerin sınır bölgesinde kamplarda barındırılmasına çalışıldı. Ama hem kapasitenin zorlanması hem de sayıların büyümesi ile Suriyelilerin Türkiye’ye dağılması kaçınılmaz oldu. Böylece yeni bir sosyolojik aşamaya geçildi. Neredeyse % 90’ından fazlası “kent mültecileri” haline gelen Suriyeliler, büyük ölçüde kendi irade ve tercihleri ile Türkiye’nin farklı il ve ilçelerine dağılarak Türk toplumu ile bir arada yaşamaya başladılar. Halen kamp dışında yaşayan Suriyeli sayısı toplam Suriyeli sayısının %99’una denk gelmektedir.

1 Genelde ülkelerinden ya da ülke içinde zorla yerinden edilenlere sosyolojik bağlamda “mülteci” denilmektedir. 2022 itibari ile içinde mültecilerin de olduğu zorla yerinden edilmişlerin sayısı yaklaşık 100 milyona ulaşmıştır. Oysa UNHCR’nin verilerine göre 2022’de dünyadaki statü almış mülteci sayısı 27.1 milyon, 53.2 milyon kendi ülkesi içinde yerinden edilenler ve 4.6 milyonda sığınmacı bulunmaktadır. Yani mültecilik kavramı, mültecilik statüsü alanlar dışındakiler için de kullanılmaktadır. Türkiye’de mülteci statüsü almış olanların sayısınının 50’den az olduğu bilinmektedir. Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin New York Protokolü’ne taraf olmakla birlikte, Sözleşme’deki coğrafi kısıtlamayı korumaktadır. Türkiye’de 2013 yılında yürürlüğe giren “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” da bu yaklaşımı benimsemiş, “mülteci”, “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” başlıkları ile farklı statüler düzenlemiştir. Türkiye’ye 2011 sonrasında topluca gelen Suriyeliler için ise, bir başka koruma türü olan “Geçici Koruma” statüsü verilmiştir. Zaman zaman Türk kamu kurumları tarafından da kullanıldığı üzere, bu çalışmada hukuki bağlamdan bağımsız ve Türk hukuk sisteminde bu şekilde tanımlanmadığının bilincinde olarak, sosyolojik bağlamı ve yaygın günlük kullanımı çerçevesinde Türkiye’deki Suriyeliler için genelde “Suriyeli”, “sığınmacı” ya da “mülteci” kavramı kullanılmaktadır. (Mülteci kavramının Türkiye’deki kamu kurumları tarafından da sosyolojik bağlamda kullanımı için Bkz.: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/138450/-our-country-has-been-home-to-the-highest-number-of-refugees-for-the-past-7-years->)

2 GİB 3 Kasım 2022’de geçici koruma altındaki Suriyeli sayısını 3.603.724 olarak vermiştir.

29 Nisan 2021’de Türkiye’deki onuncu yıllarını geride bırakan, ortalamada 5 yıldan fazladır Türkiye’de olan Suriyelilerin, ülkelerinde yaşanan ve kronikleşen çok taraflı savaş ortamı, ülkenin karşı karşıya kaldığı ağır tahribat, diğer siyasi ve güvenlik sorunları nedeniyle ülkelerine dönmeleri belirsizleşmiştir. Ülkelerine dönmeleri zorlaşan Suriyelilerin Türkiye’de yaşamları ise her alanda normalleşme eğilimindedir. Suriyelilerin Türk toplumu ile iç içe kent mültecileri olarak Türkiye’nin her yerinde yaşadıkları, en az 535 bin Suriyeli bebeğin Türkiye’de doğduğu, bir milyon civarındaki çalışan ile aktif olarak çalışma hayatının içinde yer aldıkları, 680 bine ulaşan Suriyeli çocuğun Türk devlet okullarında öğrenim gördükleri, Türk üniversitelerinde 33 bin üniversite öğrencisine ulaştıkları ve Türkiye’deki hayatlarını büyük ölçüde kendilerinin idame ettirdikleri bilinmektedir. Bu sürecin ne yönde devam edeceğine dair mutlak bir şey söylemek mümkün olmasa da, aradan geçen uzun süre içinde Türkiye’de oluşturulan hayatlar ve Suriye’nin durumu konusundaki umutsuzluğun, Türkiye’deki Suriyelilerin geleceğe yönelik yaşam planlarını derinden etkilediği sosyolojik bir gerçeklik olarak gözlenmektedir. Türk toplumu ile Suriyelilerin, her iki tarafın da beklenti ya da arzularından bağımsız biçimde bir arada yaşamak durumunda oldukları anlaşılmaktadır. Ülkelerine dönme imkân, motivasyon ve eğilimlerinde zayıflamalar gözlenen Suriyeli mültecilerin, Türkiye ve diğer ülkelerde daha uzunca süre kalma ihtimali, sosyal, ekonomik, siyasi ve güvenlik alanlarında ciddi planlamalar ve uygulamalar yapılması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

SURIYELİLER BAROMETRESİ: SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE YAŞAMIN ÇERÇEVESİ

SURIYELİLER BAROMETRESİ (SB) çalışması, Türkiye’deki sayıları 31 Aralık 2021 itibari ile 3 milyon 737 bini aşan Geçici Koruma Altındaki

Suriyeliler ve Türk toplumu ile eş zamanlı ve düzenli yapılan bir araştırma olarak yapılandırılmıştır. SB çalışması, 2014’teki “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” ve 2017, 2019 ve 2020’deki “Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi” çalışmaları ile aynı yapı üzerinden toplumsal uyum konusunda hem Türk hem de Suriyeli toplumun görüş, düşünce ve algılarını ölçmeye çalışmaktadır. Temel amacı toplumsal gerçekliğe dair mümkün olan en gerçekçi bilimsel fotoğrafı çekmek, buradan hareketle “uyum içinde birlikte yaşama dair bir çerçeve” sunmak olan Suriyeliler Barometresi her yıl tekrarlanmaktadır.

SB Araştırmasının konu ile ilgili çalışan kamu kurumlarına, araştırmacılara, akademisyenlere, sivil toplum örgütlerine, uluslararası kurumlara ve diğer ilgililere sağlıklı-düzenli veri sağlanması ve aynı zamanda veri temelli politikalar için kaynak olması beklenmektedir. SB, politik tartışma alanının mümkün olduğunca dışında kalarak, Suriyeliler ile Türk toplumu arasında sosyal alanda yaşananlara dikkat çekmeye, karşılıklı algıları tespit etmeye, daha da önemlisi algılardaki değişimi/gelişimi ölçmeye çalışmaktadır. Yine bu bağlamda ortak yaşam durumu, öngörüler, beklentiler, sorunlar, endişeler, işbirlikleri ve sosyal uyum süreçleri, bir araştırmanın sınırlarının da farkında olarak ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Kuşku yok ki burada yapılan değerlendirmelere esas alınan hem kapsamlı anket çalışması hem de odak grup görüşmeleri bulguları genele teşmil edilemez. Başka bir ifadeyle burada her ne kadar değerlendirmeler “Türk toplumu” ya da “Türkiye’deki Suriyelilerin görüşü” olarak verilmiş olsa da, her iki toplumsal grubun da homojen sosyal gruplar olmadığı, bu görüşlerin odak grup ve anket katılımcılarına ait olduğu; yapılan tespitlerin “mutlak gerçeklik” olarak değil, araştırmaya katılan kişilerin görüşlerinden ha-

rekette ifade edildiği ve ancak bu sınırlar içinde referans edilen toplumlarla ilişkilendirilebileceği unutulmamalıdır.

Kitlesel insani hareketlilikler ile birlikte gündeme gelen uyum tartışmalarının bir alanı “kamusal” yani ilgili devletin tercihleri, kapasitesi ve uygulamaları ile ilgili olanlardır. Ancak uyum konusunun daha önemli olan boyutu toplumsal alandır. **Suriyeliler Barometresi** çalışması, temelde toplumsal alana konsantre olarak, sosyal durumu inceleme, tespitlerde bulunma ve “uyum” konusunda bir çerçeve sunma çabasıdır. Bu çalışmada uyum “**kendiliğinden, isteyerek ya da zorunlu olarak bir araya gelen toplulukların, çoğulculuğun kabul gördüğü ortak bir aidiyet zemininde karşılıklı**

Kabul ve saygı çerçevesinde huzur içinde bir arada olabildiği duygu ve yaşam biçimi” olarak anlaşılmaktadır. Çalışma teorik olmaktan ziyade, saha çalışmasının sonuçlarını ön plana çıkararak, uyum konusunda toplumsal algıların ve toplumsal kabulün durumunu tespit etmeyi, bu tespitler üzerinden ise politika önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

SB-2021 araştırmasının anket ve odak grup görüşmeleri Aralık 2021 ve Ocak 2022 aylarında gerçekleştirilmiştir. Son derece dinamik bir yapısı olan bu süreçte aradan geçen zaman içinde konuyla ilgili son derece önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ancak araştırma bulguları, doğal olarak anılan tarihlerdeki durumu yansıtmaktadır.

SB-2021 TEMEL BULGULARI

**SURİYELİLER
BAROMETRESİ**

2021

SB-2021 TEMEL BULGULARI: TÜRK TOPLUMU (TÜRKLER)

SB-2021 araştırmasında ortaya çıkan temel bulgular, SB-2017, SB-2019 ve SB-2020 araştırmalarının verdiği karşılaştırma imkânından da yararlanarak, şu şekilde özetlenebilir:

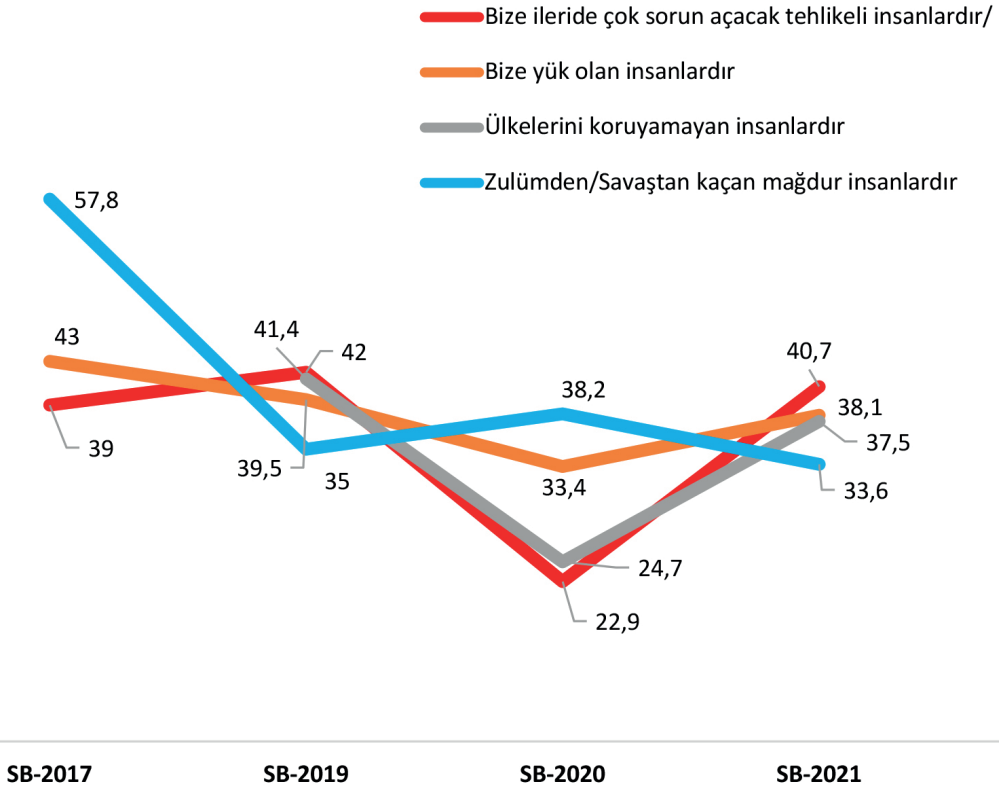
- Türk toplumunda **toplumsal kabul ve dayanışmada belirgin bir azalma, endişelerde ise artış gözlenmektedir.** İlk yıllardaki “**dayanışmanın**”, önce “**kırılgan toplumsal kabul**”e, son dönemde ise “**tahammül**”e dönüştüğü gözlenmektedir. SB-2017, SB-2019, SB-2020 ve SB-2021 çalışmalarında Türk toplumunun genel yaklaşımında ve Suriyelilere yönelik tutumunda genel bir istikrar ve kararlılık dikkat çekmektedir. Türk toplumu Suriyelilerin geri gitmelerini arzulamakta ve fakat kalıcı olacaklarını düşünmekte, gönüllü geri dönmeyeceklerine inanmakta, bunu kaygı ile karşılamaktadır. **Türk toplumunun büyük bölümünün talebi ve beklentisi Suriyelilerin ülkelerine geri gönderilmeleri şeklindedir.** Bu talebin bütün sosyal ve siyasal kimliklerde benzer olduğu gözlenmektedir.
- SB çalışmasında hem Türk hem de Suriyelilere yönelik ortaya çıkan genel bulgular cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek gibi demografik değişkenler ile test edildiğinde, genelde çok anlamlı değişiklikler gözlenmektedir. Bütün özellikler içinde en anlamlı ayırım, **sınır bölgesindeki illerde yüksek sayıdaki Suriyeli nüfus ile birlikte yaşayanlar ile diğer bölgelerde yaşayan TC vatandaşları arasında görüş farklılıklarıdır.** Genel olarak sınır bölgelerinde yaşayan Türklerin Suriyelilere yönelik kaygı ve şikayetlerinin daha yüksek olduğu gözlenmektedir.
- Türkiye’de **2023’te yapılacak olan seçimlerin** sürecin siyasallaşmasında önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Mülteciler ve mülteci politikası konusundaki eleştiriler, toplumda ciddi karşılık görmektedir. Türk toplumuna göre, Türkiye’deki Suriyeliler ülkedeki en önemli ilk üç sorun arasında yer almaktadır. SB-2019 çalışmasında Suriyeliler konusunu Türkiye’nin “en önemli”, “ikinci en önemli” ve “üçüncü en önemli” sorunu olarak görenlerin toplam oranı SB-2019’da % 60, SB-2020’de % 52,3, SB-2021’de ise % 60,4 olarak tespit edilmiştir. Hesaplama puanlama şeklinde yapıldığında, Türk toplumu için Suriyeliler konusu Türkiye’nin SB-2019’da 3,3, SB-2020’de 3,8, **SB-2021’de ise 3.3 sıradaki sorunu** olarak algılanmaktadır. Ancak bu bulgunun dikkatli değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira spesifik bir konuda –SB’de olduğu gibi- anket uygulandığında, o konuya yönelik önemseme derecesinin artabilmektedir.
- **Yüksek sayılar, mekânsal yoğunlaşmalar, ekonomik sorunlar, konunun siyasetin bir aracı haline gelmesi, devam eden düzensiz göçmen akını ve belirsizlikler, uyum süreçleri bakımından sorunlu bir sürece doğru gidildiğini göstermektedir.** Hem Suriyelilerin mekânsal yoğunlaşmanın getirdiği yaşam pratikleri hem de Türk toplumunun

Suriyelilere yönelik ortaya koyduğu sosyal mesafe ve sürecin siyasallaşması, ilişkilerin niceliksel ve niteliksel gelişimini ve genel olarak uyum süreçlerini sınırlandırmakta hatta zorlaştırmaktadır. Bu sürecin aynı zamanda Suriyelilerde tepkisel bir kimlik oluşma sürecine zemin oluşturduğu gözlenmektedir.

- Türk toplumunun Suriyelileri tanımlamasında kaygıları daha fazla vurgulayan ifadelerin ön plana çıktığı **değişim gözlenmektedir**. Suriyelileri uzunca bir süre “maz-

lum, mağdur, savaştan, zulümden kaçan insanlar” olarak tanımlayan Türk toplumu, son yıllarda Suriyelileri daha çok “kaygı” ifadeleri ile tanımlamayı tercih etmektedir. SB-2021’de de Türk toplumu için Suriyeliler denilince akla gelen ilk üç ifade “ileride sorun açacak tehlikeli insanlardır”, “bize yük olan insanlar” ve “kendi ülkelerini koruyamayan insanlar”dır.

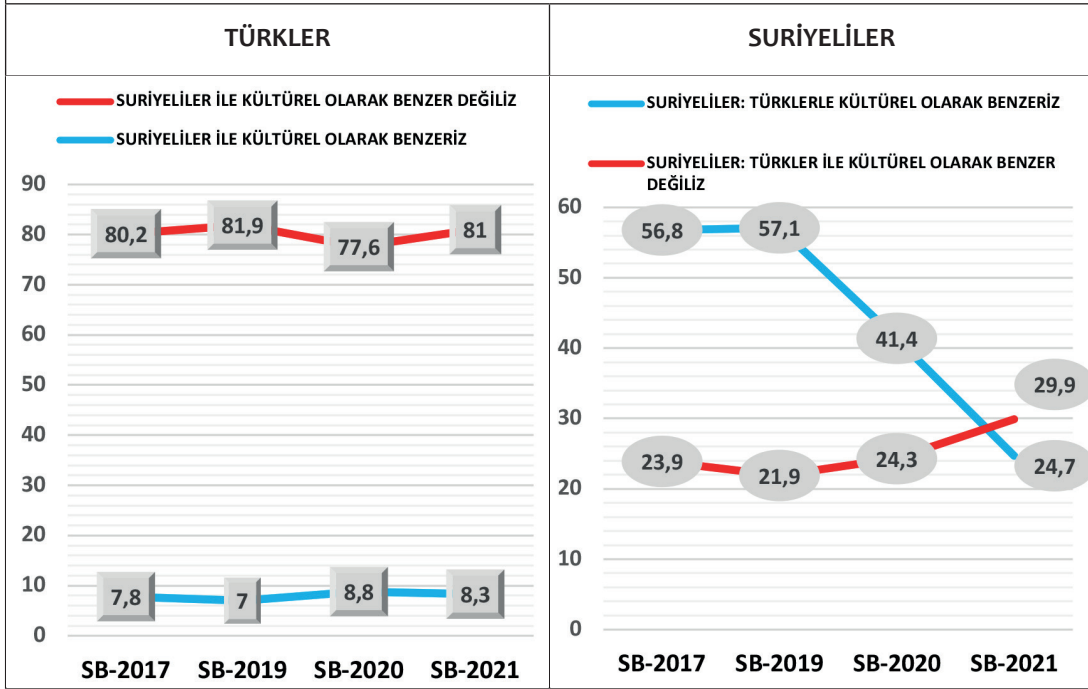
SB-2021-TABLO: Suriyeliler Kimdir? (Çoklu Cevap-İlk Dört Seçenek) (%)

Türkler ile Suriyeliler arasında kültürel benzerlik konusu, sosyal uyuma etkisi bağlamında SB çalışmalarında takip edilmektedir. Türk toplumu içinde bu soruya “Kültürel olarak hiç benzemiyorlar+benzemiyorlar” diyenlerin oranı dört SB çalışmasında % 80 civarında tespit edilmiştir. Suriye sınırına yakın ve hatta kısmen Arapça da konuşulan bölgelerde “kültürel olarak benzer değiliz” yanıtının Türkiye ortalaması ile aynı ya da daha yüksek seviyede gerçekleşmesi de dikkat çekici bir tepki ifadesi olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, aynı soruya Türkiye’deki Suriyelilerin verdiği cevap ise ciddi bir değişim göstermektedir. Suriyelilerin Türk toplumuna kendilerini kültürel olarak ya-

kın hissettikleri ve bu bağlamda “benziyoruz” ve “çok benziyoruz” seçeneklerine SB-2017’de % 56,8, SB-2019’da % 57,1 destek verdikleri görülmektedir. Ancak SB-2020’de ciddi bir kırılma yaşanmış ve Suriyeliler arasında “benziyoruz” görüşünde olanların oranı % 41,4’e, SB-2021’de ise yine ciddi bir azalmayla bu oranın % 24,7’ye gerilediği gözlenmiştir. SB-2021’de ilk kez “benzemiyoruz” (% 29,9) diyenlerin oranı “benziyoruz” diyenlerin oranının (%24,7) üzerinde gerçekleşmiştir. Bu durum, süreç içinde bir arada yaşam başladığında “benzerlik” algısının nasıl hızla değişebileceğini de ortaya koymaktadır.

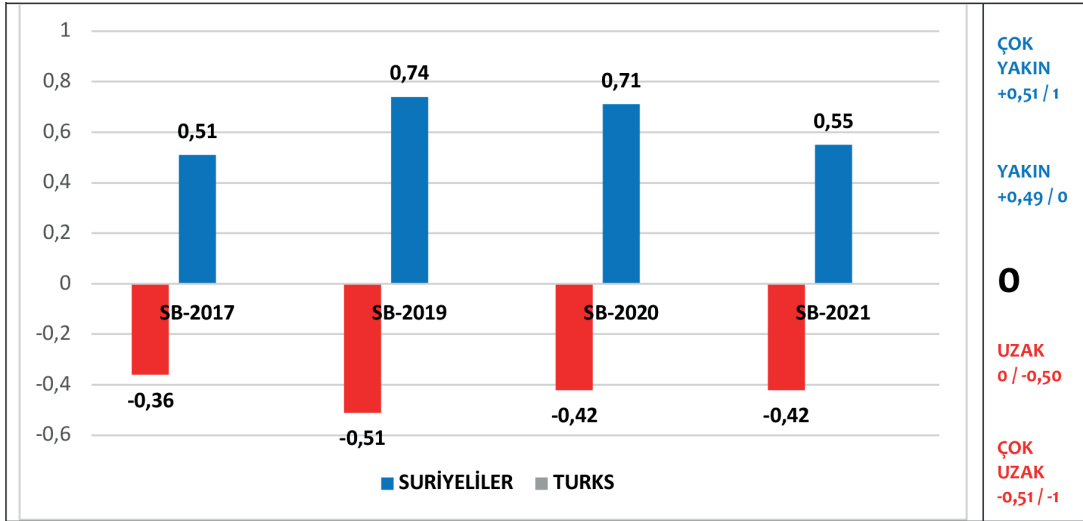
SB-2021-TABLO: Türkler ve Suriyeliler Arasında Karşılıklı Kültürel Benzerlik Algısı (%)

- **Sosyal mesafe:** Sayıları 3,7 milyonu aşan ve %98’inden fazlası kampların dışında yaşayan Suriyeliler konusunda Emory S. Bogardus’un 1925’de geliştirdiği **“Sosyal Mesafe”** (social distance) ölçümü, SB çalışmasının önemli hedeflerinden birisi olarak belirlenmiştir. SB çalışmasının düzenli olarak uyguladığı **“sosyal mesafe”** ölçekleri özellikle ortak yaşam pratikleri bakımından büyük önem taşımaktadır. On farklı önerme ile anlaşılmaya çalışılan **“sosyal mesafe”** konusundaki bulgular, bize Türk toplumunun Suriyelilere yönelik ortaya koyduğu son derece yüksek düzeydeki sosyal mesafenin

SB-2021’de de devam ettiğini göstermektedir. Burada dikkat çeken husus Suriyelilerin Türklere yönelik sosyal mesafesinin hala çok yakın olsa da ciddi bir değişim sürecinde olduğu ve sosyal mesafenin Suriyeliler tarafında da açıldığını gözlenmesidir. Sınır illerindeki nüfusun Suriyeliler ile olan görece kültürel yakınlığının sosyal mesafeyi azaltmadığı, aksine artırmış olması son derece dikkat çekicidir. Bu bağlamda **“bilmek”** ile **“anlamak”** ya da **“empati kurmak”** arasında her zaman doğrudan nedensel bir ilişkinin olmadığı da söylenebilir.

SB-2021-TABLO: SOSYAL MESAFE

Suriyelilerle ilişki / iletişim konusunda Türk toplumunun Suriyelilere yardım yapsa da iletişim içinde olmayı tercih etmediği anlaşılmaktadır. En basit sosyal ilişki biçimlerinden birisi olan **“sohbet etmek”** konusunda SB-2017’de %46,1 olan oranın aradan 5 sene geçtikten sonra SB-2021’de sadece %47,7 olması, sürecin ne kadar yavaş ilerlediğini göstermektedir. Diğer ilişki biçimlerinde ise gerileme gözlenmektedir.

Türkiye’deki Suriyelilerin “mali yükü” konusundaki algının tespiti için **“çoklu yanıt”** tekniği ile **“Türkiye’deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyorlar”** sorusuna gelen cevaplar, toplumun %80’inden fazlasının (SB-2017:%86,2, SB-2019:%84,5, SB-2020: %80,6, SB-2021:%82,5) Suriyelilerin **“Türk devletinin yardımı ile”** yaşadıklarına inandığını göstermektedir. Ancak ilk kez SB-2021’de **“çalışarak”** seçeneği ikinci sıraya çıkmıştır. SB çalışmalarına göre Türk toplu-

mu, Suriyelilerin çalıştıklarının her geçen gün daha da farkında olduğunu göstermektedir.

Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki kaygıları bütün SB çalışmalarında oldukça yüksek seviyede tespit edilmektedir. Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki kaygılarının nedenleri ve derinliği, kitlesel insani hareketliliklerde ortaya çıkan dört temel kaygı olan “işini kaybetme”, “suç oranlarının artması”, “kamu hizmetlerinin aksaması” ve “kimlik/demografik bozulma” hususları çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. SB-2021’de Türk toplumunda Suriyelilerden kaynaklı **en ciddi endişenin/kaygının** % 70,3 ile (3.7 puan) “ülkemizin ekonomisine zarar verecekleri” şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu kaygı son üç barometre çalışmasında da ilk sırada yer almaktadır. “Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum” önermesi % 67,4 ile ikinci sırada yer alırken, bunu % 67,1 ile “Suriyelilerin Türkiye’nin sosyal-kültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum”; % 65,9 ile de “Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal huzuru bozduklarını düşünüyorum” takip etmektedir. Türkiye’de son iki yılda sıklıkla gündeme gelen “demografik değişim ve kimlik bozulması” kaygısı da yine % 64,2 gibi yüksek bir oranda temsil edilmektedir.

Suriyelilerden “kişisel zarar” görme ve “kaygılar” arasındaki ilişkiyi gözlemlemek için Türk toplumuna Suriyelilerden kendileri, aileleri ya da çevrelerinin zarar görüp görmedikleri sorusu yöneltilmektedir. SB-2021 araştırmasına göre son 5 yıl içinde Suriyelilerden bizzat zarar gördüğünü ifade edenlerin oranı % 11,7, “ailesinde zarar gören” olduğunu ifade edenlerin oranı % 7,1, ve “çevrenizde zarar gören var mı” sorusuna ise % 32,2’dir. SB çalışmalarında bu konuda yaklaşık aynı oranlara ulaşılmaktadır. SB çalışmalarında, Suriyelilerden doğrudan

ya da ailesinin zarar gördüğünü ifade eden % 18,8’lik gruba “ne tür zarar gördünüz” sorusu da sorulmaktadır. Bu gruptakiler, SB-2021’de gördükleri zararı sırasıyla “sataşma/taciz”; “şiddet”; “hırsızlık”; “huzursuzluk/gürültü” olarak sıralanmaktadır.

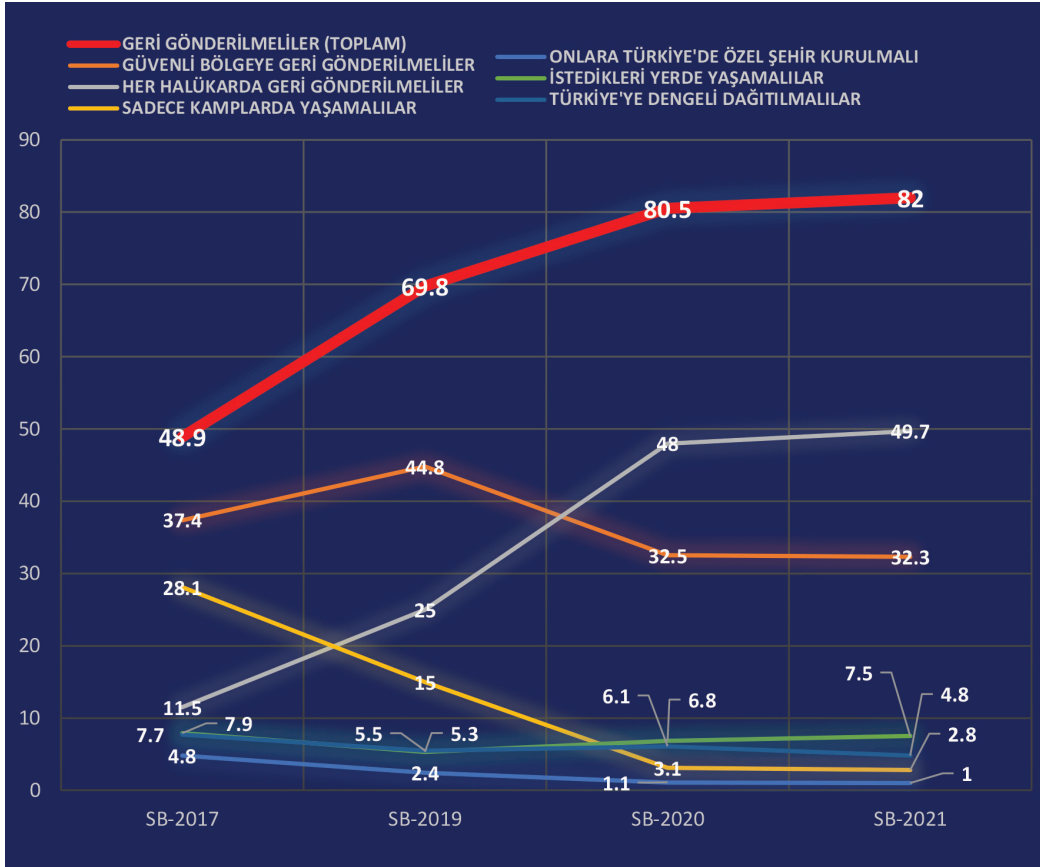
Çalışma hakları ve işini kaybetme kaygısı çok yüksek seviyede olsa da, Türk toplumunda diğer kaygılara göre biraz daha arka planda kalmaktadır. Bunun yaşanan tecrübe ile ilişkili olduğu, bu konuda beklenen olumsuz senaryoların toplumu endişelendirecek boyutlara ulaşmadığı söylenebilir. “Suriyelilerin Türkiye’de çalışmalarıyla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna “Kesinlikle çalışma izni verilmemelidir” cevabı veren, yani Suriyelilerin çalışmasına karşı çıkanların oranı (SB-2019 istisnası dışında) düzenli bir biçimde azalmaktadır. SB-2021’de çalışma iznine karşı çıkanların oranı % 43’e gerilemiştir. Bu azalma eğilimine rağmen, bu oran Türk toplumunun Suriyelilerin çalışma hakları konusunda hala yüksek kaygı duyduğunu göstermektedir. “Suriyeliler hangi durumlarda işyeri açabilmeliler?” sorusundaki seçenekler içinde “kesinlikle açamamalılar” cevabı SB-2021’de ise % 54,2’dir. Bu konularda sınır bölgesindeki illerde yaşayanların itirazları Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir.

Türk toplumu **Suriyelilerin ülkelerine geri dönüşü** konusunda talepkâr olsa da umutlu değildir. Türkiye’deki Suriyeliler konusunda Türk toplumunun tavrında, Suriyelilerin kalıcı olacağına dair algı güçlendikçe, endişelerin, karamsarlığın ve itirazların arttığı gözlenmektedir. “Türkiye’deki Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine geri dönmeleri konusundaki düşünceniz nedir?” başlıklı soruya gelen cevaplar, Türk toplumunun yaklaşık % 80’inin Suriyelilerin tamamının ya da büyük bölümünün Türkiye’de kalacaklarına inandıklarını göstermektedir.

“Suriyeliler ile bir arada huzur içinde yaşayabilir miyiz” konusu SB çalışmalarının en çok analiz etmeye çalıştığı konu başlıkları arasında yer almaktadır. Türk toplumunun Suriyelilerin kalıcılığını bir vakia olarak görmelerine rağmen birlikte yaşam iradesinin son derece zayıf olduğu, yani Türk toplumunda Suriyelileri “gönülsüz (kerhen) bir kabullenme” durumu olduğunu söylemek mümkündür. “Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz” önermesine katılmayanların oranı SB-2017’de % 75,0, SB-2019’da %82,6, SB-2020’de % 77,9, SB-2021’de ise % 78,5 gibi olağanüstü yüksek bir seviyede çıkmaktadır. Bu kaygı ve umutsuzluk hali, siyaseti de baskı altına alacak son derece güçlü bir irade beyanı olarak yorumlanabilir.

Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı olduklarını düşünen Türk toplumuna “Suriyeliler nerede yaşamalı” sorusu yöneltildiğinde, toplumun ortak yaşama beklentisini reddettiği ve temelde de Suriyelilerin geri gönderilmesini talep ettiği gözlenmektedir. SB-2021’de Suriyeliler konusundaki öneriler içinde “her halükârda geri gönderilmeliler” (2017: % 11,5, 2019: % 25, SB-2020: % 48, SB-2021: % 49,7) ve “Suriye’de güvenli bölgelerde yaşamalıdır” (SB-2017: %37,4, SB-2019: %44,8, SB-2020:% 32,5; SB-2021:% 32,3) seçenekleri toplamı SB-2017’de: % 48,9, SB-2019’da %69,8, SB-2020’de % 80,5 ve SB-2021’de % 82’ye ulaşmıştır.

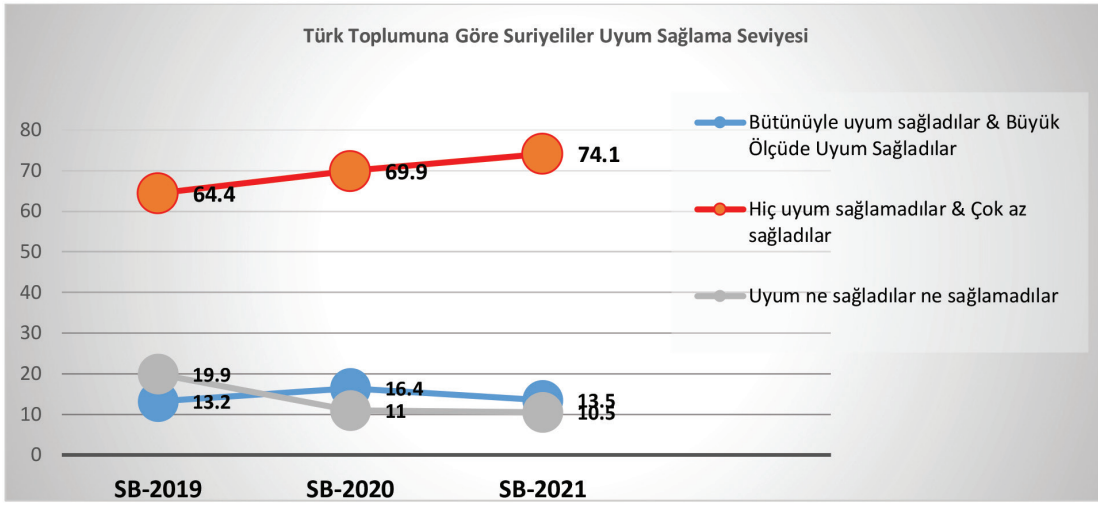
SB-2021-TABLO: TÜRKİYE’DE BULUNAN SURİYELİLER NEREDE YAŞAMALI?

SB çalışması, temelde sosyal uyum konusundaki durumu ortaya koymaya çalışan bir çalışmadır. Türk toplumuna yöneltilen “**Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?**” sorusuna gelen cevaplar, Türk toplumunun Suriyelilerin uyumu konusunda da oldukça karamsar olduklarını göstermektedir.

Dikkat çekici bir biçimde Türk toplumu Suriyelilerin uyum sağlama süreçlerini her yıl daha da az “başarılı” bulmaktadır. Yani, ortak yaşam süresi uzadığı halde, Türk toplumunun Suriyelilerin uyum sağlamadığına dair yaklaşımı güçlenmektedir.

SB-2021-TABLO: Türk Toplumuna Göre Suriyeliler Uyum Sağlama Seviyesi

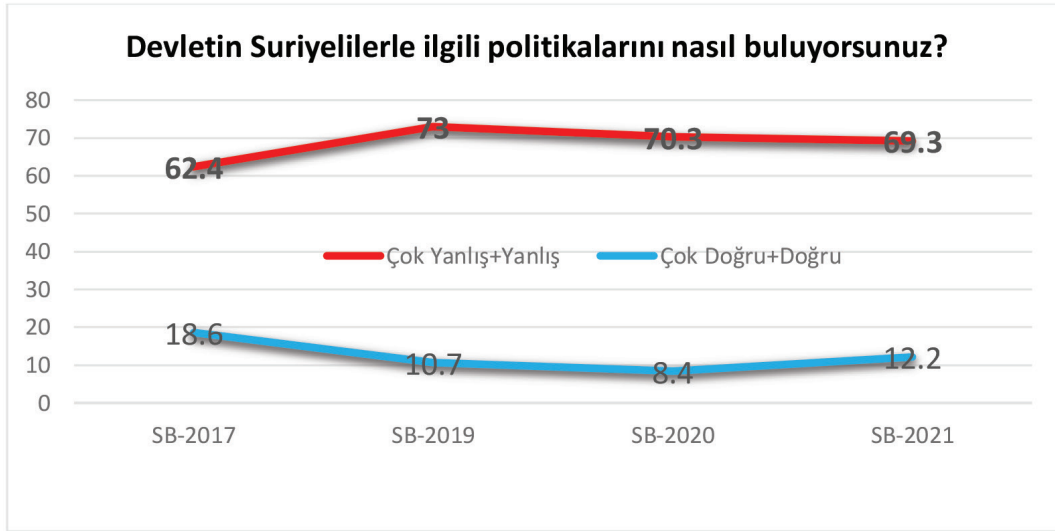
SB çalışmalarına göre **siyasal haklar ve vatandaşlık** konusu Türk toplumunun Suriyeliler konusunda yaşadığı en ciddi kaygılar arasında yer almaktadır. “Suriyelilere siyasal hakları ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna Türk toplumu çok net bir biçimde “hiçbir siyasal hak verilmemelidir” (SB-2017: % 85,6, SB-2019: % 87,1, SB-2020: % 83,8, SB-2021:% 67,9) demektedir. “Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna “hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı” cevabı da oldukça yüksek seviyededir.

Türkiye’deki Suriyeliler ve diğer mülteciler/düzensiz göçmenler konusu, daha önceki dönemlerden farklı olarak siyasetin öncelikli konularından birisi haline gelmektedir. Bu durum konunun araçsallaştırılmasına da alan yaratmaktadır. Bu sürecin son iki yılda toplumda daha ciddi bir duyarlılık yaratmasında, başta Afgan ve Pakistanlı olmak üzere düzensiz göçmenlerin sayılarının ve görüntülerinin yarattığı güven kırılmasının da etkili olduğu anlaşılmaktadır. Toplumun yeterince ciddiye alınmayan kaygıları ve tepkileri, siyaseten araçsallaştırılabilecek bir alan açmış görünüyor.

Türk toplumunun Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Suriyeliler politikasına bakışını anlamak için sorulan “Devletin Suriyelilerle ilgili politikalarını nasıl buluyorsunuz? (Genel olarak Suriyeli politikası)” sorusuna, devletin politikalarını “doğru” ve “çok doğru” bulanların toplam oranı önceki SB çalışmaları ile benzer biçimde

SB-2021’de ise % 12,2 olarak gerçekleşmiştir. Devletin politikalarını “çok yanlış” ve “yanlış” bulanların oranı ise dört araştırmada da % 70 civarındadır. Devletin uyum politikalarını doğru bulanlar toplamda % 13,7, yanlış bulanlar ise % 66,3’tür.

SB-2021-TABLO: Devletin Suriyelilerle ilgili politikalarını nasıl buluyorsunuz?

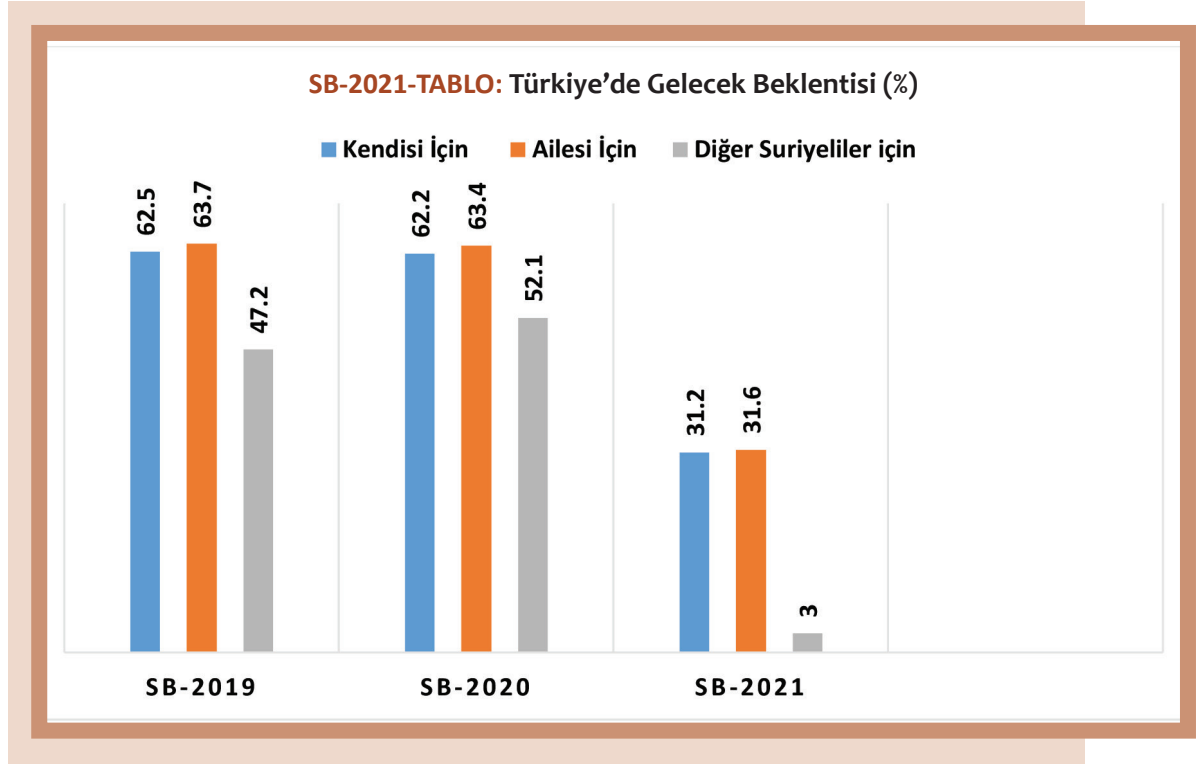

SB-2021 TEMEL BULGULARI: SURIYELİLER (GK)³

SB-2021’de, Suriyelilerin Türkiye’deki yaşamları ve gelecekleri konusundaki görüşlerinde ciddi değişimler gözlenmektedir: SB-2017, SB-2019 ve SB-2020’nin aksine SB-2021’de Suriyelilerin Türkiye’deki gelecekleri konusunda kaygılandıkları ve üçüncü ülkeye gitme arayışlarının güçlendiği görülmektedir.

Suriyeliler için Türkiye’de gelecek beklentisi konusu hem kalıcılık eğilimleri hem de uyum süreçleri için son derece önemli ipuçları ver-

mektedir. Bu çerçevede Suriyelilere üç farklı aktör bağlamında “kendiniz”, “aileniz” ve “diğer Suriyeliler” için Türkiye’de bir gelecek olduğuna inanıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. SB-2021’de ortaya çıkan tablo, Suriyeliler için Türkiye’deki gelecek beklentilerinin ciddi bir değişime uğradığını ortaya koymaktadır. SB-2019 ve SB-2020’de % 62’den fazla bir oranda Türkiye’de kendileri için bir gelecek olduğuna inanan Suriyelilerde bu oran SB-2021’de yarı yarıya azalarak % 31,2’ye gerilemiştir.

3 Suriyelilerin Türkler ilgili “sosyal mesafe” ve “kültürel benzerlik” konularında ortaya koydukları görüşler, Türk toplumu ile olan farklılığı vurgulamak ve karşılaştırma yapmak amacıyla yukarıdaki bölümde (SB-2021 Temel Bulguları: Türk Toplumu) değerlendirilmiştir.

Suriyeliler ile yapılan Odak Grup Görüşmelerinde (OGG)– diğer SB çalışmalarında da sıklıkla görüldüğü üzere - anket sonuçlarından farklılaşan bulgulara ulaşılmıştır. Özel olarak da Türk toplumu ile ilişkiler bağlamında Suriyelilerin pek çok sorun yaşadıkları ve memnuniyetsizliklerinin arttığı gözlenmektedir. Anketlere yansımada Suriyeliler “dışlanmaktan”, “ayrımcılıktan” ve Türk toplumunun kendilerine yönelik her geçen gün daha da belirgin hale gelen olumsuz tavrından rahatsızlıklarını dile getirmektedir. Türkiye’deki Suriyelilerin Türk Toplumuna ile ilişkileri ve hissiyatlarının anlaşılmasına çalışıldığı önermeler içinde yer alan “**Suriyeliler Türkiye’de dışlanıyor**” önermesine katılanların oranı % 26,3’tür. Ancak bu önerme-

ye katılanların oranı, katılmayanların üzerinde gerçekleşmiştir. Yani Suriyelilerde dışlandıklarına dair algı güçlenme eğiliminde görünmektedir.

- Suriyelilere “**Son 12 ayda/bir yılda herhangi bir kurum veya kişiden yardım aldınız mı?**” sorusu yöneltildiğinde buna evet diyenlerin oranı SB-2017’de % 22, SB-2019’da % 36,3, SB-2020’de % 46,2, SB-2021’de ise % 31,8’dir. SB-2021 verisi dikkate alınırsa, 3.7 milyon Suriyelinin yaklaşık 1.4 milyonunun yardımlara ulaştığı söylenebilir. Bu yardımların % 73’ünden fazlası AB fonları ile yürütülen SUY (Sosyal Uyum Yardımı) yardımları ile sağlanmaktadır.

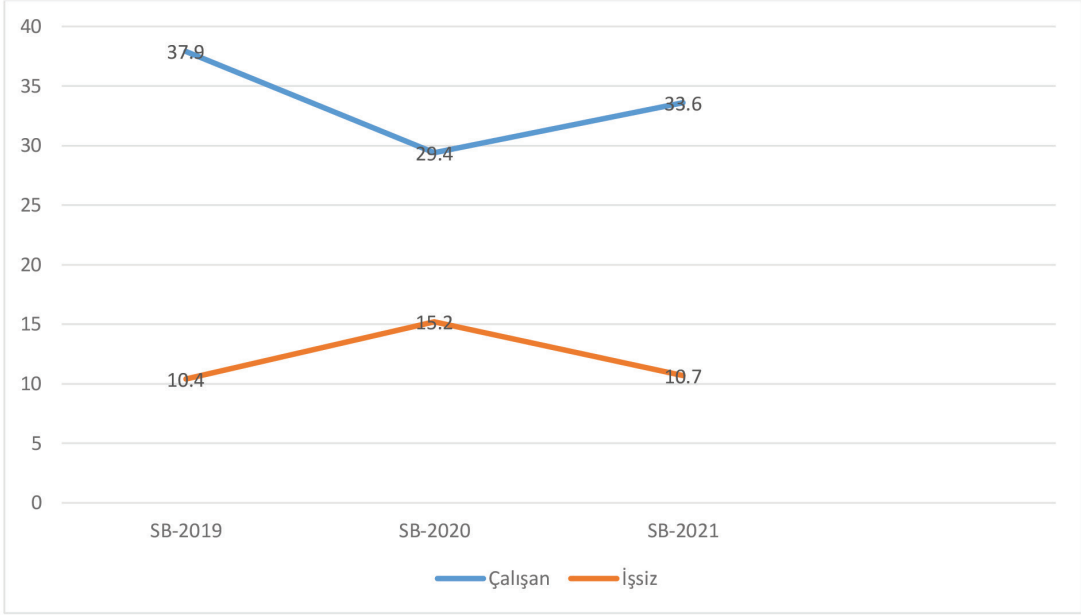
Son 12 ayda/bir yılda herhangi bir kurum veya kişiden yardım aldınız mı?

	SB-2017 %	SB-2019 %	SB-2020 %	SB-2021 %
Evet	22,0	36,3	46,2	31,8
Hayır	77,1	63,2	53,7	68,0
Fikrim yok/cevap yok	0,9	0,5	0,1	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Suriyelilerin çalışma durumu: Suriyelilere sorulan “**gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz?**” sorusu çerçevesinde toplanan verilere göre, 12 ve üstü yaş kategorisinde hane halkının SB-2021’de ise % 33,6’sı “çalışıyor” görünmektedir. Bu durumda Türkiye’de 2021’de 12 yaş ve üzerindeki çalışan Suriyeli sayısının 800 bin ile 1.1 milyon arası olduğu tahmin edilmektedir. ILO Türkiye’nin “Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler” çalışmasında da 2017 için bu sayı 940 olarak tahmin edilmiştir. Her ne kadar kayıtlı

çalışma sayıları 60 bin bandında kalsa da Suriyelilerin kayıtdışı olarak çalıştıkları son dönemde ILO gibi uluslararası kurumlar ve hatta hükümet yetkililerince de ifade edilen bir gerçektir. Bu arada SB-2021 Suriyelilerin Pandemi sürecinde çalışma hayatlarının olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Suriyeliler hem ciddi iş kaybı yaşamış, hem de daha güvencesiz ve kısa süreli işlerde çalışmak zorunda kalmışlardır.

SB-2021-TABLO: Suriyeliler İçinde “Çalışan”, “İşsiz” ve “Çalışan+İşsiz” Oranları %

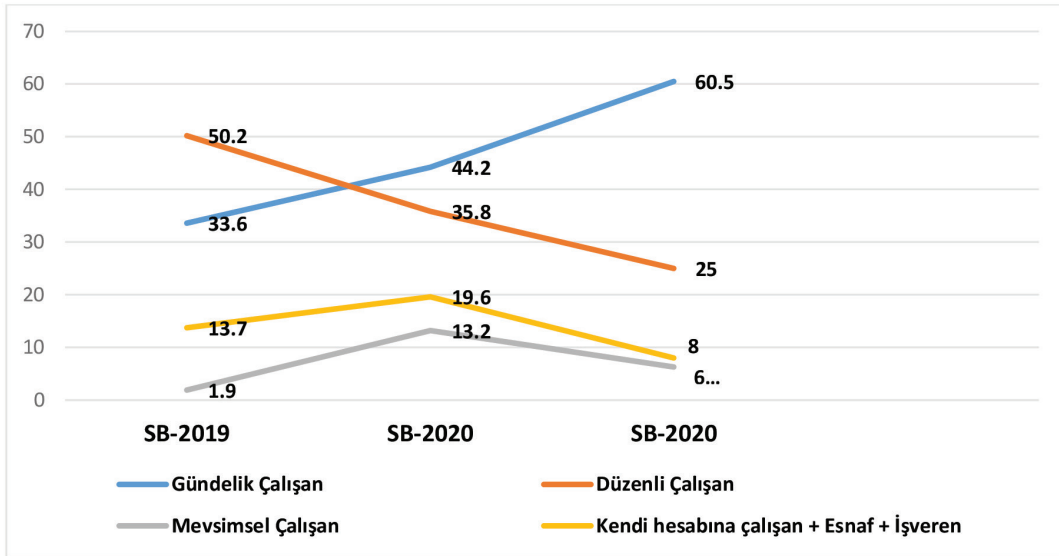
Çalışan Suriyelilerin nasıl işlerde, ne tür işlerde çalıştıklarına dair veriler de oldukça dikkat çekicidir. Buna göre çalışan Suriyelilerin düzenli ücret getiren işlerde çalışma oranları azalmaktadır. Bu oran SB-2021’de % 25’e düşmüştür. Buna karşın günlük/yevmiye ile çalışanların sayısı artış eğilimindedir. SB-2019’da %33,6 olan “yevmiyeli (günderlik) işlerde çalışma”, SB-2021’de % 44,2’ye, SB-2021’de ise % 60,5’e yükselmiştir. Yani zaten güvenceli çalışmak konusunda sorun yaşayan Suriyelilerin gündelik işlerle daha da güvencesiz hale geldiği anlaşılmaktadır.

Türkiye’deki Suriyeliler içinde **cinsiyete göre çalışma durumu** oldukça dengesiz bir duruma işaret etmektedir. Toplam çalışan Suriyeliler içinde kadınların oranı SB-2020’de % 7,8 iken SB-2021’de % 6,3 olarak tespit edilmiştir. Aktif çalışma yaş grubu dikkate alındığında ise er-

keklerde % 65,4 olan oran kadınlarda % 4,4’e düşmektedir.

SB-2021 verileri Türkiye’deki **Suriyelilerin dokuz konu başlığı içinde en çok çalışma koşullarından rahatsız/şikayetçi olduğunu** göstermektedir. Çalışma hayatı konusundaki şikayetler, ayrımcılık konusu ile birlikte odak grup görüşmelerinde de Suriyelilerin üzerinde en fazla durdukları konulardan olmaktadır. Bunu gıda temini yani günlük gıda ihtiyacına ulaşma konusundaki sorunların, hayat pahalılığının ve barınmanın izlediği görülmektedir. Suriyelilerin, sorunlar kataloğunda dikkat çeken değişim “ayrımcılık” konusundaki şikayetlerinin artış eğilimidir. Bu konu OGG’lerde çalışma koşulları ile birlikte en fazla şikayet edilen konuya dönüşmüştür. Her geçen ön plana çıkan bir başka sorun alanının da çocukların eğitimi olduğu özellikle OGG’lerde gözlenmektedir.

SB-2021-TABLO: Suriyelilerin Türkiye’de Çalışma Biçimleri %

Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde Türkiye’de sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (Puan)

Sıra No.		2017	2019	2020	2021
1	Çalışma koşulları	3,2	2,9	3,4	3,3
2	Gıda temini/gıda*	2,7	2,7	3,2	3,0
3	İletişim (dil)	3,1	2,9	2,7	3,0
4	Barınma	2,7	2,7	3,0	2,9
5	Ayrımcılık	2,6	2,6	2,3	2,8
6	Sağlık	2,5	2,5	3,0	2,6
7	Hukuki destek/koruma desteği	-	-	2,1	2,5
8	Güvenlik	-	-	-	2,3
9	Eğitim	2,1	1,9	2,4	2,2

■ 0 – 2,99 (az sorun)

■ 3,0- 5,0 (çok sorun)

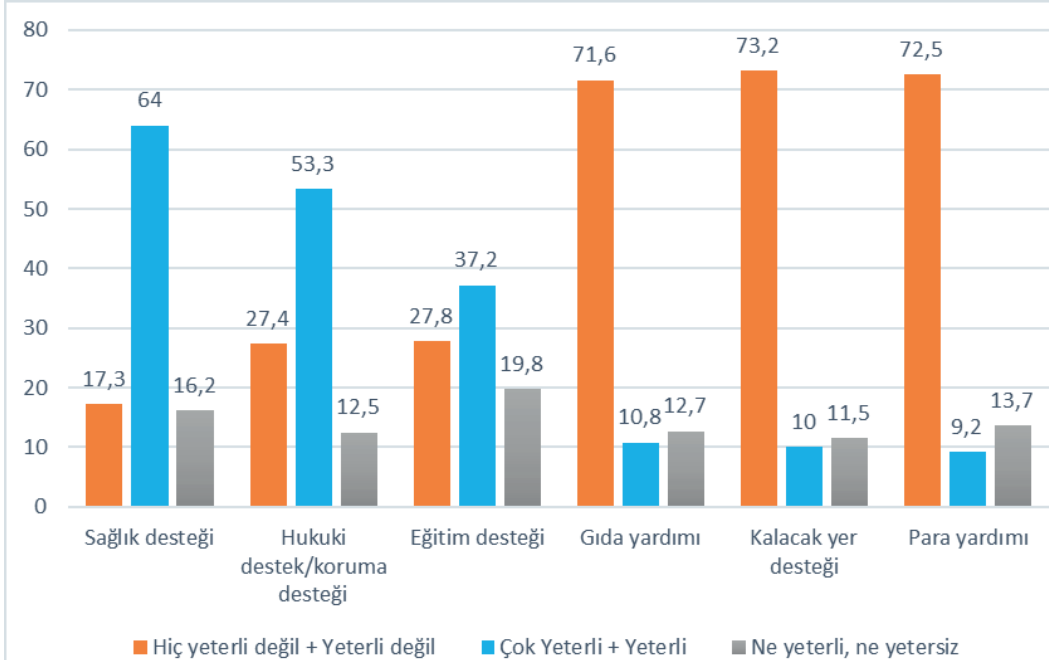
Suriyelilerin Türkiye'deki mutluluk algısı konusunda da SB-2017 ve SB-2019'a göre ciddi bir değişim gözlenmektedir. SB-2017'de "Suriyeliler Türkiye'de mutlu" önermesine "katılıyorum" ve "çok katılıyorum" şeklinde cevap verenlerin toplam oranı %30,1 olarak belirlenmiş, bu oran SB-2019'da %48,1'e yükselmisti. Ancak SB-2020'de bu önermeye katılan Suriyelilerin oranı % 31,8'e, SB-2021'de ise ciddi bir azalma ile % 20,7'ye gerilemiştir.

Türk toplumunun Suriyelilere davranış biçiminin Suriyeliler tarafından algısı SB çalışmasında sosyal uyum bağlamında araştırılmaktadır. Suriyelilerin SB-2021'de "Türk toplumu Suriyelileri ucuz işçi olarak sömürmektedir", "Türk toplumu Suriyelilere kötü davranmaktadır", "Türk toplumu Suriyelileri aşağılamaktadır" gibi olumsuz önermelere daha fazla ilgi gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bu durum, 2020 sonrasında Suriyeliler ile Türk toplumu arasında önemli bir uzaklaşma ve suçlama ve kırılma süreci yarattığını göstermektedir.

SB çalışmalarında "uyum" ve "sosyal uyum" kavramları her iki toplum grubuna da yöneltilmektedir.

Suriyelilere "Sizce Suriyeliler Türk toplumuna/ Türkiye'ye ne ölçüde uyum sağladı?" sorusu yöneltildiğinde Türk toplumundaki genel yaklaşımın aksine, Suriyelilerin SB-2019'da %51,6'ı, SB-2020'de %46,3'ü Türk toplumuna "bütünüyle" ve "büyük ölçüde" uyum sağladığına inanmaktadır. Ancak SB-2021'de bu konuda çok ciddi bir kırılma yaşanmış ve Suriyelilerin sadece %18'i bu önermeyi desteklemiştir. Bu durum aslında, on yılı bulan ortak yaşam için uyum süreçlerindeki karamsarlığına işaret etmektedir.

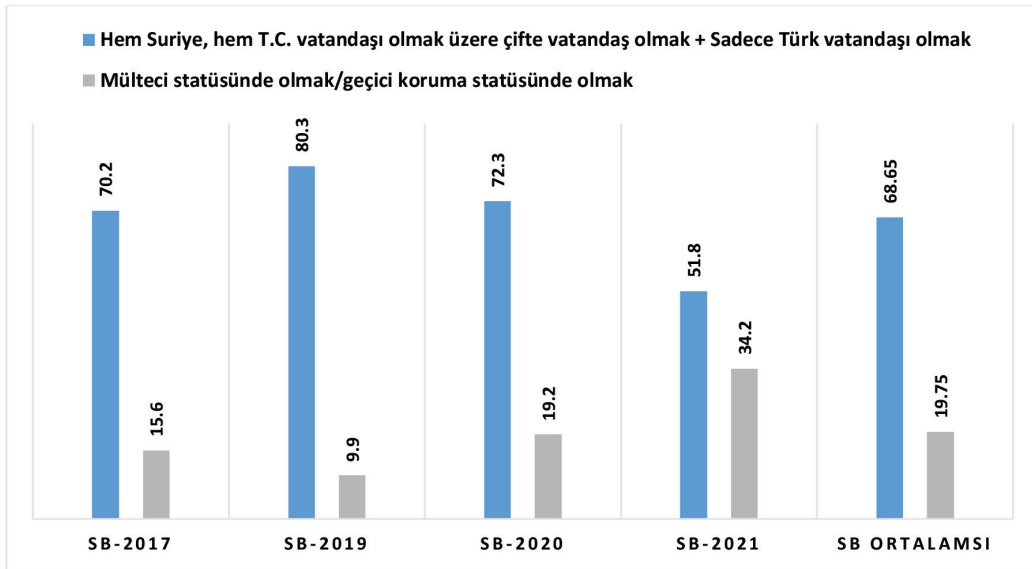
Suriyelilerin 6 temel alandaki (sağlık, koruma/hukuki destek, eğitim, barınma (kalacak yer), gıda temini ve parasal/mali) **Türk devletinin Suriyelilere verdiği destekler** konusunda SB-2022'ye göre daha az memnun olduğu anlaşılmaktadır.

Suriyelilerin Türkiye’de nasıl bir statüde olmak istediğine dair yöneltilen soru oldukça çarpıcı bir biçimde “**vatandaşlık**” seçeneğinin ilk sırada çıktığını göstermektedir. Türkiye’deki Suriyelilerin SB-2017’de %70,2’si, SB-2019’da %80,3’ü, SB-2020’de %72,3’ü, SB-2021’de ise %51,8’i T.C. vatandaşı olmak ama aynı zamanda çifte vatandaş olmayı” ya da “sadece Türk vatandaşı olmayı” istediklerini ifade etmişlerdir. Her ne kadar bu seçenek hala ilk sırada olsa da

SB-2021’de bu tercihteki azalma dikkat çekicidir. SB-2020’de %19,2 olan “Mülteci statüsünde olmak / geçici koruma statüsünde olmak / Şimdiki gibi” seçeneği ise neredeyse %100 lük bir artışla %38,2’ye yükselmiştir. Türkiye’de Suriyeliler konusundaki tartışmalar arttıkça ve konu siyasileştikçe, Suriyeliler içinde hem uluslararası korumayla bağlantılı statü talepleri hem de üçüncü ülkeye gitme talepleri yükselmektedir.

SB-2021-TABLO: Türkiye’deki Suriyeliler Hangi Statüye Sahip Olmak İstiyor?

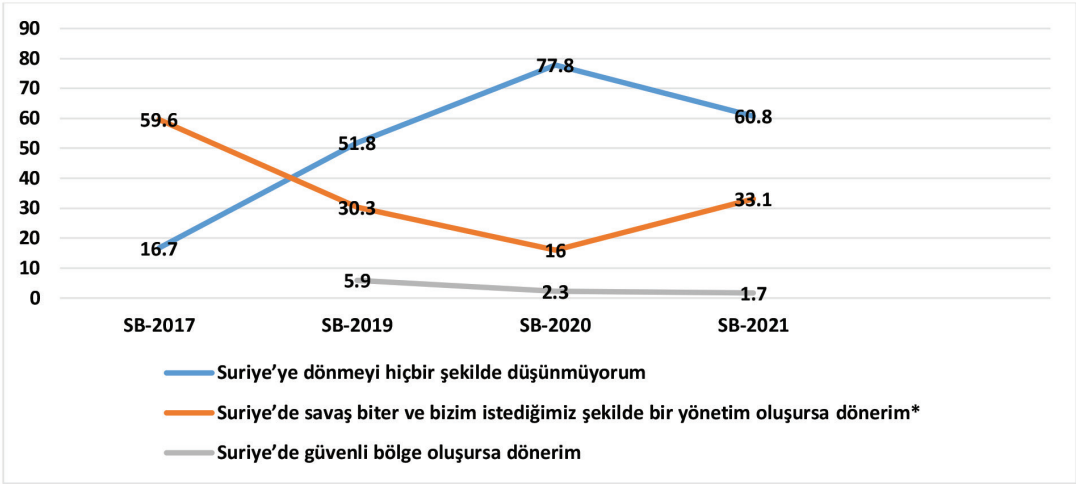
Suriyelilerin kendi ülkelerine gönüllü geri dönüşü hususunda ciddi bir isteksizlik ve tedirginlik yaşadıkları anlaşılmaktadır. Ancak öte taraftan Suriyelilerin kendilerine Türkiye’de gelecek görme düşünce ve umudunda son bir yılda ciddi bir dönüşüm yaşadıkları bütün araştırmada ve OGG’lerde gözlenmiştir. Örneğin “Suriyeliler başka bir ülkeye gitmek istiyor” önermesi %64,2 gibi rekor seviyede gerçekleşmektedir. Daha da önemlisi Suriyeliler içinde

“gerekirse yasal olmayan yollardan da gitmeyi deneyebilirim” diyenlerin oranı da ciddi bir artış göstermektedir. Bu anlamda SB-2020 ile SB-2021 arasında, Suriyelilerin üçüncü ülkeye gitme eğilimleri arasında önemli bir ilgi farkı gözlenmektedir. Bu çerçevede daha fazla Suriyelilerin Türkiye’nin Batı sınırları üzerinden Avrupa’ya geçmek için harekete geçme teşebbüsleri sürpriz olmayacaktır.

“Suriye’ye Geri Dönmek” konusunda SB-2019 ve SB-2020’de olduğu gibi “Suriye’de ne olursa olsun asla dönmeyi düşünmüyorum” diyenlerin oranı SB-2021’de de ilk sırada yer almıştır. Ancak SB-2017’de % 16,7, SB-2019’da % 51,8, SB-2020’de ise % 77,8’ye yükselen oran SB-2021’de diğer bulgularla da benzer biçimde ciddi bir azalma ile 2020’ye göre % 17 azalarak % 60,8’e gerilemiş; bu % 17’lik azalış, neredeyse blok halinde ikinci seçenek olan “Suriye’de savaş biter

ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşursa dönerim” seçeneğine yönelmiştir. Ancak bütün bunlara rağmen Suriyelilerin içinde iki husus gayet nettir: % 60’ın üzerinde “hiçbir şekilde dönmek istememe” ve “güvenli bölgelere” dönmeyi neredeyse hiç istememe. Bunlar Suriyelilerin “gönüllü geri dönüş” eğilimlerinin hala yeterince ve ciddi bir değişim sağlayacak kadar önemli oranda güçlü olmadığını göstermektedir.

SB-2021-TABLO: “Suriye’ye Geri Dönmek”

Suriyelilere daha somut bir zaman aralığında Suriye’ye geri dönme planı olup olmadığı “Önümüzdeki 12 ay içinde Suriye’ye geri dönmeye ilgili planlarınız nedir?” şeklinde sorulduğunda “geri dönmeyi planlamıyorum” diyenlerin oranı SB-2019’da % 56,1 iken, bu oran SB-2020’de % 89’a çıkmış, SB-2021’de biraz azalarak ama yine de çok yüksek seviyede % 80,7 olarak gerçekleşmiştir. Beklenileceği üzere somut bir plan ve zamanlama ortaya konulduğunda Suriyeliler için de geri dönme konusundaki endişeler ve isteksizlik yükselmektedir.

Suriyelilerin kısa, orta ve uzun vadede “geri

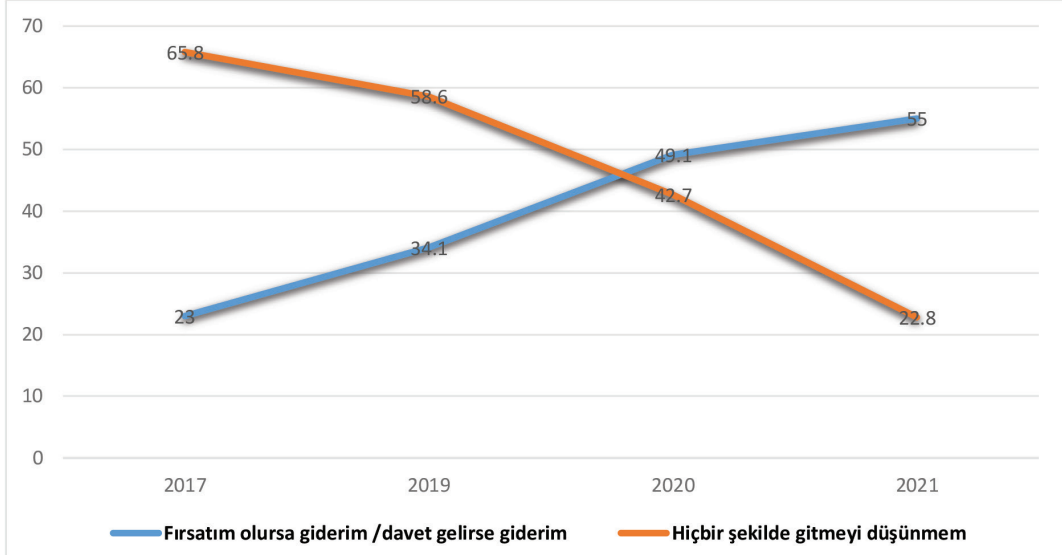
dönmeyi istememe gerekçeleri” içinde Suriye’deki güvenlik kaygısı ön planda iken, her geçen gün, Türkiye’de kurulan hayata tutunma çabasının da görünür hale geldiği söylenebilir. Kaba bir hesaplama ile SB-2021’de 7 “itici” faktörün toplam ortalamasının % 24,1; 7 “çekiçi” faktörün toplam ortalamasının ise % 9,9 olduğu, yani “itici” faktörlerin karar sürecinde daha etkili olduğu belirtilebilir.

Suriyelilerin üçüncü bir ülkeye (Türkiye ve Suriye dışında) gitmek ve oraya yerleşmek eğilimleri konusundaki SB-2021’de çok çarpıcı bulgulara ulaşılmıştır. “Türkiye ve Suriye dışın-

da başka bir ülkeye gitmek ve oraya yerleşmek ister miydiniz?” sorusuna gelen cevaplar Türkiye’deki Suriyelilerin üçüncü bir ülkeye gitme niyetlerinin güçlendiğini ortaya koymaktadır. “Fırsatım olsa giderim” seçeneği SB-2020’de % 49,1, SB-2021’de ise % 55 ile ilk sıraya yerleşmiştir. Oysa bu seçenek SB-2017’de % 23, SB-2019’da ise % 34,1 ile ikinci sırada gelmekteydi. SB-2017’de % 65,8, SB-2019’da ise % 58,6 oranı

ile ilk sırasında yer alan “Hiçbir şekilde gitmeyi düşünmem” cevabı, SB-2020’de % 42,7 ile ikinci, SB-2021’de ise % 22,8 ile 4. sıraya gerilemiştir. Bu durum genel bulgular çerçevesinde çok şaşırtıcı değildir. Suriyelilerin son iki yılda Türkiye’den başka ülkelere gitme istekleri ciddi bir artış göstermektedir.

SB-2021-TABLO: “Türkiye ve Suriye dışında başka bir ülkeye gitmek ve oraya yerleşmek ister miydiniz?”

Üçüncü ülkeye, genel olarak Avrupa’ya gitme isteği bir başka soru ile de test edilmiştir. Bilindiği üzere 28 Şubat 2020’de Türkiye Yunanistan sınır kapısında kontrolleri kaldırdığını açıklamıştı. Suriyelilere SB-2020 ve SB-2021’de **“Türkiye yeniden sınırları kontrol etmeyeceğini ilan ederse gider misiniz”** sorusu sorulmuştur. Bu soruya SB-2020’de % 8 “Giderim”, % 2,5 ise “kesinlikle giderim” (toplamda % 10,5) cevabı verilmiştir. SB-2021’de ise “giderim” oranı % 19,2’ye, “kesinlikle giderim ise % 16,7’ye (toplamda % 35,9’a) çıkmıştır. Suriyelilerin, gerekirse yasal olmayan yollarla da üçüncü ülkelere

gitmeye her geçen gün daha fazla ilgi göstermeleri, yakın gelecekte ciddi bir siyasi tartışma ve hatta fiili gelişmelerin yaşanması potansiyeli de artırmaktadır.

Türkiye Avrupa sınırlarını yeniden kontrol etmeme kararı alırsa (sınırları açarsa) gider misiniz?		
	SB-2020%	SB-2021%
Kesinlikle gitmem	28,4	28,0
Gitmem	51,7	27,1
Kararsızım	8,3	7,2
Giderim	8,0	19,2
Kesinlikle giderim	2,5	16,7
Fikrim yok/cevap yok	1,1	1,8
Toplam	100,0	100,0

Dünya Sağlık Örgütü-WHO tarafından 11 Mart 2020’de ilan edilen **Covid-19 Pandemisi**, bütün dünyada önemli sağlık, sosyal ve ekonomik sorunlar yaratmıştır. Bu bağlamda Türkiye’deki Suriyelilerin bakımından pandemi sürecinin en önemli olumsuz etkisinin sağlıklarının bozulmasından da etkili biçimde iş kayıpları ve yoksullaşma şeklinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye’deki Suriyelilerin sağlık hizmetlerine ulaşmakta sorun yaşayıp yaşamadıkları konusunda sorulan ve özellikle de aşı konusundaki durumu anlamaya çalışan “Covid-19 aşısı oldunuz mu?” sorusuna, oldukça yüksek bir seviyede, yani % 71,7 oranında “evet” cevabı alınmıştır. SB-2021, Türkiye’de Suriyelilerin pandemi döneminde de sağlık hizmetlerine ulaşımı konusunda oldukça başarılı bir tabloya işaret etmektedir.

Eğitimdeki Sorunlar: Son dönemde genel gözlemler ve akademik çalışmalar ile SB çerçevesine yapılan OGG’lerde Suriyelilerin eğitim alanındaki ciddi bir “akran zorbalığı” ve hatta ayrımcılığa varan uygulamalardan sıklıkla

şikayetçi olduğu gözlenmiştir. Bu çerçevede Suriyelilere SB-2021’de “Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimle ilgili karşılaştığı sorunlar nelerdir?” sorusu yöneltilerek, sorun alanlarının tespit edilmesine çalışılmıştır. Çoklu yanıt imkanı verilen bu soruya gelen en yüksek cevap % 31,5 ile “Suriyeli çocuklar her hangi bir sorunla karşılaşmıyor”dur. Ancak bunun dışındaki bütün seçeneklerde ya eğitim için karşılaşılan maddi sorunlar Suriyeli aileler çocukların eğitim masrafını karşılayamıyorlar: % 30,1), “Suriyeli çocuklar çalışmaları gerektiği için okula gitmiyorlar”: % 14,7) hem de okulda karşılaşılan olumsuzluklar ifade edilmiştir. Suriyelilerin % 24,2’sine göre “Suriyeli çocuklar okullarda ayrımcılığa uğruyorlar”, % 11,8’ine göre “Suriyeli çocuklara akranları kötü davranıyor” cevapları gelmiştir. Bu sorunlardan kaynaklı olarak okulu terk eden çocuklar konusu sıklıkla ifade edilmiştir. OGG’lerde Suriyelilerin çocukları için okul kaydı yapma konusunda ciddi sorunlarla karşılaştıkları da sıklıkla ifade edilmiştir. Bu konuda çok önemli bir kapasite sorununa rağmen, her yıl yaklaşık 700 bini aşkın Suriyeli

çocuğun okullaştırılması küçümsenemeyecek büyük bir başarıdır. Ancak eğitim dışında kalan yarım milyon civarındaki çocuğun varlığı da bütün çabalara rağmen önemli bir soruna işaret etmektedir. Hem kayıp kuşakların azaltılması hem de sosyal uyum süreçleri için eğitim çok önemli bir yere sahiptir. Eğitim konusundaki kapasitenin artırılması ve Suriyeli çocukların eğitime erişimin artırılması ertelenemeyecek bir politika alanı olarak görülmektedir.

Ekonomik sorunlar, Pandemi ve Türk toplumunda tavır değişikliği konusunda Suriyelilere “Türkiye’de yaşanan ekonomik sıkıntılardan

dolayı Türk toplumunun Suriyelilere yönelik tavrında bir değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Suriyelilerin % 43,6’sı buna “evet” cevabı vermiştir. Algıların bütünüyle ya da kısmen değiştiğini belirten Suriyelilere “Algıların ne yönde değiştiğini düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Suriyelilerin % 63,9’u değişimin “**olumludan olumsuz** doğru değiştiği” görüşündedir. “Olumsuz yönde değişim” olduğunu ifade edenler, bu değişimin en önemli nedenini % 69,9 ile ekonomik sıkıntılara bağlamaktadır.

NOT:

SB-2021 çalışmasındaki kapsamlı “Politika Önerileri” bölümü yönetici özetine dahil edilmemiştir. Konuya ilgi duyanlar, kitap içinde buna ulaşabilir.

SB-2021 Saha Çalışmaları (Anket & OGG) Teknik Profili

SB-2021 Anket Uygulaması (Uygulanan Anket: 2.353 + 1.423= 3.776)

	T.C. Vatandaşları	Suriyeliler (GK)
Örneklem Büyüklüğü	2.253 Kişi NUTS-2 düzeyindeki nüfusları dikkate alınarak hazırlanan ve Türk toplumunu temsil eden kotaya göre 26 ilde 2.253 kişi	1.423 Hane Suriyeli sayısı en yüksek olan ilk 15 ilde 1.423 hane (Araştırmaya dahil edilen 15 ildeki Suriyeli-GK nüfusu, Türkiye'deki toplam GK sayısının %89,4'üne denk gelmektedir.
Araştırmanın Evreni	Türk toplumunun ortalama hane büyüklüğü TÜİK 2020 verileri çerçevesinde 3,3 olarak alınmıştır. * Hane sayısı ise Türkiye'de yaşayan toplam 84.680.273 (TÜİK-ADNKS 2021) / 3,3 = 25.660.689 olarak hesaplanmıştır.** Örneklem büyüklüğü bu verilere dayanarak %95 güven düzeyi ve ±2,06 güven aralığında 2.253 olarak hesaplanmıştır.	Araştırmanın evreni belirlenirken, Suriyelilerde ortalama hane büyüklüğü 6 olarak belirlenmiştir. Toplam hane sayısı ise Türkiye'de yaşayan toplam Suriyeli sayısının bu ortalama hane büyüklüğüne bölünmesi ile yaklaşık 3.737.369/6 = 622.895 (GİGM: 2021) olarak hesaplanmıştır. *** (Çalışmanın Suriyeliler bölümü, Aralık 2021 itibari ile toplam geçici koruma altındakilerin % 1.36'sı civarında olan kamplardaki Suriyelileri ve başka statülerde yaşayanları (ikamet, vatandaşlık vd.) kapsamamaktadır.)***
Anket Uygulama Modeli	Kişi Bazlı / (CAPI - Bilgisayar destekli yüz yüze anket yöntemi)	Hane Bazlı / (CAPI - Bilgisayar destekli yüz yüze anket yöntemi)
Anket Uygulama	21 Aralık 2021-2 Ocak 2022	28 Aralık 2021 - 19 Ocak 2022
Güven Düzeyi	% 95	% 95
Güven Aralığı	±2,06	±2,59
Kota Belirleme ve Uygulama Yöntemi (Anket uygulamasında il- ilçe- mahalle esaslı çerçevesinde anketler evlerde uygulanmakla birlikte, Pandemi koşulları nedeniyle, zorunlu durumlarda bazı anket uygulamaları ev dışı ortamlarda gerçekleştirilmiştir.)	Anket uygulaması Türk toplumu için NUTS-2 düzeyinde 26 il kent merkezinde 18+ yaş grubunda, sorulan soruları anlayacak ve cevap verecek yeterlilikteki kişiler üzerinde yapılmıştır. Her hanede sadece 1 kişi ile anket uygulanmıştır. Anket uygulanacak bireylerin seçiminde basit rastgele örnekleme yönteminden yararlanılmış ve illerde anket uygulanacak bireylerin sayıları NUTS-2 düzeyindeki nüfusları dikkate alınarak hazırlanan kotaya göre belirlenmiştir. İllerde görüşme yapılacak hanelerin seçiminde il saha sorumluları rasgele yürüyüş kuralını uygulamış ve anket uygulamasında cinsiyet ve yaş grupları oranlarının temsiline azami ölçüde özen gösterilmiştir. Araştırma sonuçları yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek analizini de amaçladığı için örnekleme bunlara da dikkat edilmiştir.	Suriyeliler için yapılan çalışma, bir hane halkı araştırması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada gerekli bilgiler Suriyelilerle yüz yüze uygulanan bir anket formu ile kamp dışında yaşayan geçici koruma altındaki Suriyelilerden toplanmıştır. Anketler, hane halkında bilgi vermeye yetkili kişi ile yapılmıştır. Araştırmanın evreni belirlenirken, ortalama hane büyüklüğü 6 olarak belirlenmiştir. Toplam hane sayısı ise Türkiye'de yaşayan toplam Suriyeli sayısının bu ortalama hane büyüklüğüne bölünmesi ile yaklaşık 3.737.369/6 = 622.895 (GİGM: 2021) olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma ile bu hanelerde yaşayan toplamda 7.591 Suriyelinin cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma durumu gibi verilerine ulaşma imkânı sağlanmıştır.

SB-2021 Odak Grup Görüşmeleri (OGG) (Toplam 23 OGG, 169 Katılımcı)

	T.C.Vatandaşları / Türkler	Suriyeliler (GK)
OGG Sayısı	9	14
OGG Uygulanan İller	İstanbul, Ankara, Hatay, Gaziantep	İstanbul, Ankara, Hatay, Gaziantep, Mardin, Şanlıurfa
OGG'lere katılan kişi sayısı	T.C. vatandaşı sayısı: OGG 55 / Ortalama 6 katılımcı)	Suriyeli sayısı: 114 (14 OGG, ortalama 8 katılımcı)
FGD Groups	Esnaflar / İşsiz Genç-Yeni Mezun / Kadın / STK Çalışanı / Öğrenci	Esnaflar / Çalışan / Gazeteciler / Öğrenci / Kadın / Avukatlar / STK Çalışanı / Akademisyen
OGG Uygulama	Aralık 2021-Ocak 2022	Aralık 2021-Ocak 2022

SURİYELİLER BAROMETRESİ-2021:

SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE YAŞAMIN ÇERÇEVESİ

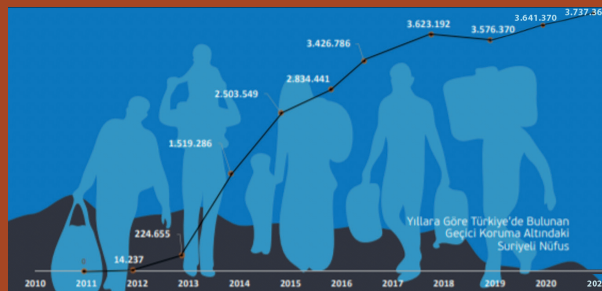
Prof. Dr. M. Murat Erdoğan
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Mülkiye Göç Araştırmaları
Merkezi -MÜGAM

29 Nisan 2011'de 252 kişilik ilk Suriyeli kabile Hatay sınırından Türkiye'ye ulaştığında, bu insani hareketliliğin ulaşacağı ne sayısal büyüklükler ve ne de kalış süreleri öngörülebilirdi. Ama Türkiye üç yıl sonrasında, yani 2014'de dünyada en fazla mülteci barındıran ülke konumuna geldi. 11 yıl sonunda Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı 3,6 milyonu aşmış ve Türkiye nüfusunun % 4,54'e ulaşmış durumda. Türkiye'deki Suriyelilerin % 98'inden fazlası kent mültecileri olarak Türk toplumu ile birlikte yaşıyor, 2011-2021 arasında 625 bin Suriyeli bebek Türkiye'de doğdu, 730 bini aşkın Suriyeli çocuk Türk devlet okullarına gidiyor, 45 binden fazla Suriyeli genç Türk Üniversitelerinde okuyor, 193 bin civarında Suriyeli vatandaşlığa geçti. Hem Suriye'de kronikleşen savaş ortamı, hem de Suriyelilerin kendi yaşamlarını Türkiye'de kurma çabaları nedeniyle, Suriyeliler içinde gönüllü geri dönüş eğilimlerinin de belirgin biçimde azaldığı gözlenmektedir. Ancak buna rağmen; toplumsal alanda özellikle büyük sayılardan ve uzayan süreçlerden kaynaklanan ciddi kaygıların ve itirazların varlığı da her geçen gün kendisini daha çok belli etmekte ve konu günlük siyasetin ilgi alanına dönüşmektedir.

"Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi" toplumsal uyumun kurumsal ve resmi olan bölümünden daha çok toplumsal alanı anlamaya dair bir çaba olarak Prof. Dr. M. Murat Erdoğan tarafından 2014'den beri tasarlanmış ve düzenli olarak tekrarlanmaktadır. Hem Türk toplumu hem de Suriyeliler bakımından "ortak toplumsal yaşama" dair gelişmeleri, uyum ve gerilim süreçlerini anlamayı ve politika önerileri geliştirmeyi amaçlayan çalışma, temsiliyet gücü yüksek kapsamlı kamuoyu araştırması ve odak grup görüşmeleri ile (OGG) gerçekleştirilmektedir. Araştırmanın temel amacı ve çabası, akademik kısıtların farkında olarak, bu önemli ve son derece dinamik süreç konusunda mümkün olan en gerçek fotoğrafı elde etmek, buradan hareketle toplumsal huzur merkezli değerlendirme ve önerileri kamuoyu ile paylaşmaktır. Saha çalışması Aralık 2021'de yapılan SB-2021 araştırması, T.C. Vatandaşları için NUTS-2 modellemesine uygun biçimde 26 ilde 2.253 kişi ile "kişi bazlı" (güven düzeyi: %95 ve güven aralığı $\pm 2,06$); Suriyeliler için ise geçici koruma statüsünde olan, kamp dışında yaşayan 1.423 Suriyeli hane ile "hane bazlı" (güven düzeyi: %95, güven aralığı: $\pm 2,59$ güven aralığı) gerçekleştirilmiştir. SB-2020 çerçevesinde ayrıca 6 ilde 169 katılımcı ile 23 OGG yapılmıştır.

UNHCR Türkiye desteği ile Prof. M. Murat Erdoğan yönetimi ve raporlaması ile gerçekleşen SB-2021 araştırma ekibinde Dr. Nihal Eminoğlu, Tülin Haji Mohamad, Doç. Dr.Fulya Memişoğlu ve Deniz Aydın'ın yer almıştır.

Ayrıca göç, mülteci ve toplumsal araştırmalar alanında hem Türkiye hem de yurtdışında son derece değerli/duayen akademisyenlerden oluşturulan "Suriyeliler Barometresi Akademik Kurulu" üyeleri Prof. Dr. Nermin Abadan-Unat, Prof. Dr. Mustafa Aydın, Prof. Dr. Banu Ergöçmen, Prof. Dr. Mehmet Ali Eryurt, Prof. Dr. Elisabeth Ferris, Prof. Dr. Mehmet Nuri Gültekin, Prof. Dr. Ahmet Kasım Han, Prof. Dr. Ahmet İçduygu, Omar Kadkoy, Prof. Dr. Neeraj Kaushal, Prof. Dr. Ayhan Kaya, Prof. Dr. Fuat Keyman, Ümit Kızıltan, Prof. Dr. Kemal Kirişçi, Prof. Dr. Nilüfer Narlı, Kathleen Newland, Prof. Dr. Barbara Oomen, Prof. Dr. Ludger Pries, Doç.Dr. Saime Özçürümez, Prof. Dr. H.Halil Uslucan, Prof. Dr. Nasser Yassin, Doç.Dr. Ayselin Yıldız ve UNHCR-Ankara çalışmaya çok önemli destek ve katkılar vermişlerdir.

desteğiyle

UNHCR
The UN Refugee Agency